

TYPHOON

Isan Dialect Classification

การจัดกลุ่มสำเนียง

ภาษาถิ่นอีสาน

Isan Dialect Classification

การจัดกลุ่มสำเนียงภาษาถิ่นอีสาน

adisai@scb10x.com, anongnard@kku.ac.th, supakitb@kku.ac.th

September 2024

บทนำ.....	1
การจัดกลุ่มภาษาถิ่น.....	3
1. สืบสั�งตระกูลภาษา: คำร่วมเชือสาย (Cognates).....	3
2. การทดสอบความเข้าใจร่วมกัน (Mutual Intelligibility Test).....	3
3. เสียงและพัฒนาการทางเสียง.....	4
การจัดกลุ่มภาษาถิ่นอีสาน.....	5
ลักษณะที่เหมือนกันของสำเนียงต่างๆ ในภาษาอีสาน.....	6
ลักษณะที่แตกต่างกันของสำเนียงต่างๆ ในภาษาอีสาน.....	6
วิธีการจัดกลุ่มภาษาถิ่นอีสานสำหรับงานนี้.....	7
ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ (Six-tone Isan).....	7
ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ (Non-six-tone Isan).....	7

บทนำ

Overview	
ชื่อเรียก	ภาษาอีสาน ภาษาถิ่นอีสาน ภาษาถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาลาว ภาษาลาวอีสาน ¹
รหัส ISO 639-3	tts
Glottocode	nort2741 <ul style="list-style-type: none">Central Isan (Glottocode: cent2011)Northern Isan (Glottocode: nort2742)Southern Isan (Glottocode: sout2745)
ตระกูล	Kra-Dai

¹หากจะมองในมุมมองทางภาษาศาสตร์ ซึ่งสามารถมีได้หลายเกณฑ์วิธี บางเกณฑ์สามารถออกได้ว่าภาษาอีสานมีความคล้ายคลึงกับภาษาไทย (Chamberlain, 1975) แต่บางเกณฑ์แสดงได้ว่าคล้ายคลึงกับภาษาลาวมากกว่า (Enfield, 2002) นักภาษาศาสตร์ด้านวิทยาภาษาถิ่นบ้างท่าน จึงได้จัดให้ภาษาอีสานเป็นภาษาลาวกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น ภาษาอีสานมักจะหมายถึง ภาษาลาวที่พูดอยู่ในภาคอีสานของประเทศไทย หรืออาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ภาษาลาวอีสาน” อย่างไรก็ตาม หากไม่ใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ ภาษาอีสานจะถือเป็นภาษาถิ่นหนึ่งของไทย ซึ่งเป็นเหตุผลทางด้านการเมืองการปกครอง

	<p>-Tai -Southwestern Tai languages -Lao-Phutai -Lao -Isan (Northeastern Thai)</p>
ผู้พูด	28% ของประชากรไทย 73% ของประชากรในภาคอีสาน, 2019
จำนวนผู้ใช้	22 ล้านคน (ในฐานะภาษาแม่และภาษาที่สอง), 2013

ในอดีตคนอีสานใช้อักษรไทยน้อยซึ่งเป็นอักษรล้าโนบราวน์ที่ใช้ในประเทศลาว อักษรดังกล่าวไม่มีวรรณยุกต์กำกับ รูปแบบการเขียนนี้ใช้โดยมากในวัด นอกจากการใช้อักษรไทยน้อยในอดีตแล้ว ปัจจุบัน คนอีสานใช้ภาษาไทยในการสะกดแทนเสียงในภาษาอีสานโดยพบมากในนานาイヤอีสาน และสื่อสมัยใหม่ เช่น การโพสต์ข้อความสาธารณะ อักษรไทยมีคุณใช้น้อยลงเรื่อยๆ แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในการสื่อสารทางการเขียน คนอีสานในปัจจุบันไม่ว่าจะพูดอีสานด้วยสำเนียงใดก็จะใช้อักษรไทยในการเขียนภาษาอีสาน

คนอีสานใช้ภาษาไทยและภาษาอีสานในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน คนอีสานใช้ภาษาอีสานพูดในครัวเรือนและใช้สันทนาการกับคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ มีการใช้ภาษาอีสานในโรงเรียนในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการเท่านั้นและส่วนใหญ่จะเป็นการสนทนาอกห้องเรียน ในการติดต่อสื่อสารทางราชการ คนอีสานมีการใช้ภาษาอีสานในการติดต่อราชการที่ตั้งอยู่ในจังหวัดและชุมชนของตนบ้างโดยจะใช้ภาษาไทยเมื่อมีคุณภาพกลางอยู่ในวงสันทนาด้วย ([McCargo and Hongladarom, 2004](#)) โรงเรียนภาคอีสานใช้ภาษาไทยกลางในการเรียนการสอนและการสอบประเมินผล จึงเห็นได้ว่าคนอีสานใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอีสานในชีวิตประจำวัน

คนอีสานให้ความสำคัญกับภาษาไทยและภาษาอีสานในบริบทที่แตกต่างกัน คนอีสานมองว่าภาษาไทยกลางเป็นภาษาที่สำคัญที่ช่วยให้บุตรหลานชาวอีสานได้งานที่ดี แต่ก็มองว่าภาษาอีสานเป็นภาษาที่สำคัญเพราะจะช่วยให้คนอีสานสามารถเชื่อมโยงกับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี (Nusartlert, 2023) จะเห็นได้ว่าคนอีสานให้ความสำคัญกับทั้งสองภาษา

คนที่อยู่ในภาคอีสาน เรียกเดนเองว่า คนอีสาน (Draper, 2013) ซึ่งแปลว่า ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และเรียกเดนเองว่า คนไทย-อีสาน ([McCargo and Hongladarom, 2004](#)) หมายถึง คนที่อาศัยอยู่ภาคอีสานคำเรียกนี้ รวมไปถึงคนที่ไม่ได้พูดภาษาแรกเป็นภาษาอีสาน

ภาษาอีสาน มีหลายสำเนียง เช่น ภาษาอีสานสำเนียงขอนแก่น ภาษาอีสานสำเนียงศรีสะเกษ ภาษาอีสานสำเนียงอุบล สำเนียงชัยภูมิ สำเนียงเลย เป็นต้น

ในหัวข้อถัดไปจึงจะอธิบายวิธีการจำแนกภาษาถิ่นต่างๆ ด้วยวิธีการสากล การจำแนกภาษาอีสาน และนิยามถึงภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์สำหรับงานนี้

การจัดกลุ่มภาษาถิ่น

ในการทำจำแนกภาษาถิ่นจะต้องใช้หลักวิธีในการพิจารณาร่วมกัน เช่น การกระจายตัวทางภูมิศาสตร์ อัตราลักษณะทางวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม มีวิธีการทางภาษาศาสตร์ในการจำแนกภาษาถิ่นโดยแสดงหลักฐานทางภาษาได้ดังนี้

1. สืบสื้อตระกูลภาษา: คำร่วมเชื้อสาย (Cognates)

การสืบสื้อตระกูลภาษาคือการดู genetic relationship โดยใช้เกณฑ์ความสัมพันธ์ทางเชื้อสาย โดยมุ่งเน้นหาความคล้ายคลึงอย่างมีระบบของภาษา และลักษณะเฉพาะตัวของภาษาเพื่อตัดสินว่า ภาษาไหนๆ มีการร่วมเชื้อสายหรือไม่ในระดับใด เป็นวิธีการทางภาษาศาสตร์ที่ทำให้เราระบุความสัมพันธ์ของคำ ในภาษาต่างๆ ที่เราสังสัยว่าภาษาเหล่านั้นอาจมีต้นกำเนิดหรือมีเชื้อสายเดียวกัน การสืบตระกูลภาษา มีวิธีโดยการหาคำร่วมเชื้อสาย (cognate) ที่มุ่งเน้นการหาลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกัน (ลักษณะปฏิภาค หรือ correspondence) ที่เป็นระบบโดยเน้นด้านเสียง

เมื่อหาชุดคำที่จะนำทดสอบได้แล้ว นักภาษาศาสตร์จะตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงทางเสียง โดยการหาเสียง การเปลี่ยนแปลงภายในคำ พยางค์และเปรียบความหมายว่าคำดังกล่าวมีการรักษาความหมายดังเดิมของคำหรือไม่ อย่างไร

ด้วยวิธีเคราะห์ดังกล่าว เราจะเห็นการเปลี่ยนแปลงทางเสียง เข้าใจพัฒนาการเสียงและการสร้างคำ อีกทั้งยังสามารถสืบไปถึงภาษาดังเดิม รวมถึงเห็นลักษณะของภาษาที่มีระบบแตกต่างกับภาษาอื่นๆ

วิธีดังกล่าวเป็นวิธีสำคัญที่มีผู้ทำการทดสอบแล้ว เช่น ภาษาดัตช์ ภาษาอังกฤษ มีคำร่วมเชื้อสายมากmany แสดงให้เห็นว่าต้องมีความเกี่ยวข้องกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ส่องภาษานี้อยู่ในตระกูลเดียวกัน คือ Germanic language

โดยทั่วไปคำที่ใช้ทดสอบ (cognate) จะเป็นคำพื้นฐาน เช่น อวัยวะในร่างกาย (hand, eyes), ศัพท์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ (moon, sun, sky), คำสรรพนาม (I, you, we), ตัวเลข (1,2,3), สัตว์ (dog, cat), คำเรียกครอบครัว (mother, brother, sister) ตัวอย่างรายการคำในภาษาอังกฤษ และตัวอย่างรายการ 100 คำในภาษาฟิลิปปินส์

2. การทดสอบความเข้าใจร่วมกัน (Mutual Intelligibility Test)

Mutual intelligibility test เป็นวิธีที่ใช้ทดสอบความเข้าใจร่วมกันของภาษา วิธีนี้จะไม่ใช้วิธีการจำแนกภาษาถิ่นโดยตรง แต่จะเป็นวิธีที่ทดสอบว่าผู้พูด language/diglossia หนึ่ง มีความเข้าใจอีก language/diglossia หนึ่งมากน้อยเพียงใด โดยมีแนวคิดที่ว่า หากผู้พูดภาษาไม่เข้าใจภาษาปล่ายทางเลยให้ถือว่าเป็นคนละภาษา

ในเรื่องของความเข้าใจภาษาร่วมกัน (mutual intelligibility) นี้ มีผู้ให้เกณฑ์การตัดสินคือ เมื่อผู้พูดภาษาหนึ่งเข้าใจภาษาปล่ายทางมากกว่า 70% ขึ้นไป ถือว่าสอง diglossia นั้นเป็นภาษาเดียวกัน แต่หากผู้

พูดภาษา มีความเข้าใจภาษา เป้าหมายน้อยกว่า 70% ให้ถือว่าเป็นคนละภาษา กัน (Bouwer 2007 and Kosheleva & Kreivnovich 2014)

ตัวอย่างภาษาที่เป็นภาษาเดียว กัน เกาหลีสำเนียงโซลและเกาหลีสำเนียงบุชาน เมื่อทดสอบค่าความเข้าใจร่วมกันพบว่า สำเนียงผู้พูดสำเนียงโซลมีความเข้าใจสำเนียงบุชานในระดับที่มากกว่า 70% ในกรณีเช่นนี้ สามารถเรียกได้ว่า ทั้งสองสำเนียงเป็นภาษาเดียว กัน

ตัวอย่างภาษาที่เป็นคนละภาษา กัน ได้แก่ ภาษาดั้งเดิม กับภาษาอังกฤษ (Yang et.al, 2019) โดยทั่วไปแล้ว คนบางกลุ่มอาจมองว่า ทั้งสองภาษานี้ใกล้เคียงกันมากด้วยเหตุผลที่มีความร่วม เชื้อสาย กัน อีกทั้งสองภาษา นี้ต่างกันมาจากตระกูล Germanic Language เหมือนกัน แต่ความจริงแล้ว เมื่อ拿来ทดสอบด้วย Mutual intelligibility พบร่วมว่า ผู้พูดสองภาษา นี้มีความเข้าใจร่วมกันในอัตราที่ต่ำมาก ทั้งสองภาษา นี้จึงเป็นเพียง member of the same family' (หรือ sister languages)

อย่างไรก็ตาม วิธีดังกล่าว เป็นการทดสอบในแบบของความเข้าใจร่วมกัน ในทางภาษาศาสตร์จะต้องดู รายละเอียดใน การตัดสินว่า เป็นคนละภาษา หรือไม่ หรือเป็น dialect ของอีกภาษาหนึ่ง เช่น การดู ตระกูลภาษา เขตการปกครอง และภูมิศาสตร์ เป็นต้น

3. เสียงและพัฒนาการทางเสียง

การจัดกลุ่มภาษา นอกจากจะดูที่ความสัมพันธ์ของคำศัพท์ หรือคำร่วม เชื้อสาย และการกระจายตัว ทางภูมิศาสตร์ แล้ว เช่น การแบ่งกลุ่มภาษา ไทย (Tai) โดยใช้เกณฑ์ ศัพท์ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ภาษา ไทย กลุ่ม เหนือ ภาษา ไทย กลุ่มกลาง และภาษา ไทย กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Li, 1960) เสียงและพัฒนาการเสียงยังสามารถใช้เป็นหลักเกณฑ์ ในการจัดกลุ่มภาษา ได้

ภาษา ไทย กลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern Thai) จัดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย โดยใช้เกณฑ์ พัฒนาการทางเสียง หรือการเปลี่ยนแปลงเสียงของเสียงพยัญชนะ ดังเดิมที่ เป็นเสียงกักษะ (Chamberlain, 1975) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 เรียกว่า **ภาษา กลุ่ม P** ในกลุ่มนี้ พยัญชนะ กัก กอง ตั้งเดิม *b- <ພ> *d- <ທ> *g- <ຄ> (ภาษา ไทย ปัจจุบัน ใช้ตัวอักษร <ພ ທ ຄ>) กล้ายเป็นเสียงไม่ก้อง ไม่มีล้ม /p-, t-, k-/ เช่น คำว่า “พ่อ” และ “พี่” (แต่เดิม <ພ> เป็นเสียง /*b-/) ในภาษา กลุ่มนี้ จะออกเสียงเป็น ป้อ และ ปື້ນ
- ภาษา ที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เช่น ไทย คำ ไทย แตง ไทย ขาว ไทย ลื้อ ไทย ใหญ่ และภาษา ไทย ถິ່ນ หนื້ວ
- กลุ่มที่ 2 เรียกว่า **ภาษา กลุ่ม PH** ในกลุ่มนี้ พยัญชนะ กัก กอง ดังเดิม *b- <ພ> *d- <ທ> g- <ຄ> (ภาษา ไทย ปัจจุบัน ใช้ตัวอักษร <ພ ທ ຄ>) กล้ายเป็นเสียงไม่ก้อง มีล้ม /ph-, th-, kh-/ เช่น คำว่า “พ่อ” และ “พี่” (แต่เดิม <ພ> เป็นเสียง /*b-/) ในภาษา กลุ่มนี้ จะออกเสียงเป็น พ้อ และ พື້ນ
- ภาษา ที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ เช่น ภาษา ไทย ถິ່ນ กลาง ภาษา ไทย ถິ່ນ ใต้ ผู้ไทย พวน ลาວ และภาษา ไทย ถິ່ນ ອีສาน

จากเกณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ในทางภาษาศาสตร์จะใช้เกณฑ์คำศัพท์ ความเข้าใจร่วมกัน และเสียงในการทำ dialect classification

- ในกรณีของคำศัพท์ ก็จะดูคำศัพท์ร่วมเชือสายและคำศัพท์เฉพาะถิ่น
- ในกรณีของความเข้าใจร่วมกัน ก็จะดูการเข้าใจและสื่อความหมายความหมายได้ตรงกัน
- ในกรณีของเสียง ก็จะดูพัฒนาการที่มีร่วมกันของการเปลี่ยนแปลงทางเสียง ทั้งเสียงพยัญชนะ สรร และวรรณยุกต์

เราสามารถใช้วิธีสากลในการแยก subdialect โดย Mutual Intelligibility Test ได้ แต่เรากำหนดลักษณะของภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์หรือระบุได้อย่างชัดเจนว่าแบบใดเป็นสำเนียงแบบกลุ่มที่ 1 ได้ยากเนื่องจากมีจุดร่วมที่เหมือนกันค่อนข้างมาก จึงจะใช้เกณฑ์ จากรัฐยุกต์ เป็นหลัก

การจัดกลุ่มภาษาถิ่นอีสาน

ตามที่กล่าวไว้ในหัวข้อการจัดประเภทภาษาถิ่น เราสามารถจัดว่าภาษาใดๆ เป็นภาษาถิ่นหรือไม่ สามารถดูได้จาก คำร่วมเชือสายของภาษาที่ส่งสัญญาเป็น dialect และภาษาเป้าหมาย อย่างไรก็ตามในกรณีของภาษาอีสานน่าจะใช้เกณฑ์คำศัพท์ได้ยาก ด้วยเหตุผลดังนี้

หนึ่ง ภาษาอีสาน หรือภาษาไทยถิ่นอีสานในภาคอีสานในประเทศไทยส่วนใหญ่ จะใช้คำศัพท์ที่ค่อนข้างคล้ายคลึงกัน การหาคำพื้นฐานที่นำมาจำแนกอาจจะไม่เพียงพอในการวิเคราะห์

สอง ภาษาอีสาน หรือภาษาไทยถิ่นอีสานในภาคอีสานในประเทศไทยมีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะ และหน่วยเสียงสรร ของ subdialects ต่างๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน คล้ายคลึงกัน

สาม หน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง สามารถเกิดในตำแหน่งพยัญชนะต้นและพยัญชนะท้ายดังนี้

- สรรเดี่ยว 18 หน่วยเสียง (สัน 9 หน่วยเสียง ยา 9 หน่วยเสียง)
- สรรประสม 3 หน่วยเสียง (หรือ 2 หน่วยเสียง ia และ oa) ทั้งนี้ สรรประสมในภาษาอีสานมีอยู่ 2 แนวคิดที่แตกต่างกัน (Nusartlert, 2023) คือแนวคิดจากธวัช บุณโนทก (1999) ที่มองว่าภาษาอีสานมีสรรประสม 2 หน่วยเสียง ได้แก่ /ia/ และ /ua/ ส่วน แนวคิดจากธนานันท์ ตรงดี (2015:36) มองว่า ภาษาอีสานมีสรรประสม 3 หน่วยเสียง ได้แก่ /ua/, /ia/ and /wa/

อย่างไรก็ตาม การจำแนก subdialects ของภาษาอีสานมักใช้เกณฑ์วรรณยุกต์ในการจำแนกเนื่องจากคำร่วมเชือสายของภาษาอยู่ในภาษาอีสานมีลักษณะที่ใกล้เคียงกันมากทำให้การใช้เกณฑ์ด้านคำเพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพอ กับการแยกประเภทของ subdialect และระบบเสียงพยัญชนะ และสรร ของภาษาถิ่นย่อย subdialects ก็ยังมีความคล้ายคลึงกันมาก ดังนั้น ในการจำแนก subdialects ของภาษาอีสาน นักภาษาศาสตร์ จึงใช้เกณฑ์วรรณยุกต์ และใช้เครื่องมือที่เป็นที่รู้จักกันว่า กล่องวรรณยุกต์ เป็นเครื่องมือหลักในการจำแนกภาษาถิ่นย่อย (dialect classification)

ลักษณะที่เหมือนกันของสำเนียงต่างๆ ในภาษาอีสาน

ลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะของระบบเสียงวรรณยุกต์ของภาษาอีสานที่มีร่วมกัน (พินรัตน์ อัครวัฒนาภล, 2546) มี 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 คำพยางค์เป็น รูปไม้เอก ออกเสียงเดียวกัน “ไม่” พยัญชนะดันจะเป็น อักษรสูง กลาง ต่า เช่น คำว่า “ไข่ ผ้า เข่า ป่า ไก่ แก่ บ่า บ่า ด่า พี่ พ่อ” จะออกเสียงเป็นเสียงกลางระดับ [33] หรือกลางค่อนข้างสูง ระดับ [44] เมื่อมองกันทุกคำ

ข้อ 2 คำพยางค์เป็น รูปไม้โท อักษรสูง เช่น ข้าว เสื้อ ผ้า ออกเสียงเหมือนกับคำพยางค์ต้าย อักษรสูง อักษรกลาง สารเสียงยาว เช่น ขาด เหงอก หวาน ปอด ปีก ตอก ตอบ อาบ ดอก โดยจะออกเสียงเป็นเสียงต่ายระดับ [22] หรือต่าตอก [21] เมื่อมองกัน

ข้อ 3 คำพยางค์เป็น รูปไม้โท อักษรกลาง เช่น ป่า กล้า ต้ม น้ำ น้อง “ไม้” ออกเสียงเหมือนกับคำพยางค์ต้าย อักษรต่า สารเสียงยาว เช่น มีด ลูก เลือด โดยจะออกเสียงเป็นเสียงกลางตอก [31] หรือสูงตอก [42]

ข้อ 4 คำพยางค์เป็น รูปไม้เอก และคำพยางค์ต้ายสารเสียงยาว ต้องเป็นคนละวรรณยุกต์กัน นั่นคือ ออกเสียงไม่เหมือนกัน

ลักษณะเด่นของวรรณยุกต์ภาษาอีสาน 4 ข้อข้างต้น เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาอีสาน ภาษาอีสาน ทุกๆ สำเนียง หรือ subdialects จะมีลักษณะแบบนี้เหมือนกัน จึงทำให้ไม่สามารถใช้ 4 ข้อข้างต้นเป็นเกณฑ์ในการแยกถี่นย่อย (subdialects) ของภาษาอีสานได้

ลักษณะที่แตกต่างกันของสำเนียงต่างๆ ในภาษาอีสาน

การแยกถี่นย่อย (subdialects) ของภาษาอีสานต้องใช้เสียงวรรณยุกต์ในคำพยางค์เป็นที่ไม่มีรูปวรรณยุกต์ (กล่องวรรณยุกต์ เรียกว่า วรรณยุกต์ช่อง A) เช่น คำว่า หยู ชา หัว ปี ตา กิน บิน แดง ดาว มือ ความ นา คำเหล่านี้ ภาษาอีสานบางถี่นจะออกเสียงเป็น 3 วรรณยุกต์ บางถี่นจะออกเสียงเป็น 2 วรรณยุกต์ ทำให้ภาษาอีสานมี 2 ถี่นย่อย (subdialects) คือภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ กับภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์

- โดยใช้เกณฑ์การออกเสียงที่ต่างกันของคำพยางค์เป็น “ไม่มีรูปวรรณยุกต์ (วรรณยุกต์ช่อง A) ภาษาอีสานแบ่งออกได้เป็น 2 ถี่นใหญ่ๆ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ และ กลุ่มที่ 2 ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ (พินรัตน์ อัครวัฒนาภล, 2546)
 - กลุ่มที่ 1: **ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์** ภาษาอีสานในกลุ่มนี้ คำพยางค์เป็น “ไม่มีรูปวรรณยุกต์” ออกเสียงได้ 3 วรรณยุกต์ ได้แก่ (A1-23-4) แยกตามอักษรสูง กลาง ต่า
 - ภาษาอีสานในกลุ่มนี้ “ได้แก่ ภาษาอีสานที่ใช้พูดในแอบจังหวัด หนองบัวลำภู อุดรธานี ขอนแก่น หนองคาย กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ยโสธร มหาสารคาม อุบลราชธานี อำนาจเจริญ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ บึงกาฬของเลย บึงกาฬของชัยภูมิ บึงกาฬของสกลนคร บึงกาฬของบุรีรัมย์”

- กลุ่มที่ 2: **ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์** ภาษาอีสานในกลุ่มนี้ คำพยางค์เป็น “ไม่มีรูปวรรณยุกต์ ออกเสียง” ได้ 2 วรรณยุกต์ โดยมี 2 กลุ่มย่อย ดังนี้
 - 2.1 กลุ่ม (A1-234) ภาษาอีสานในกลุ่มนี้ คำพยางค์เป็น “ไม่มีรูปวรรณยุกต์ อักษรสูง เช่น หູ ຂາ ້ວ ອົກເສີຍເປັນຄະລະວຽກ ກັບคำพยางค์ເປັນ “ນິມີຮູປວຣຣຸນຢຸກຕໍ່ ອັກຊະກລາງ ແລະອັກຊະຕໍ່ ເຊັ່ນ ປີ ດິນ ບິນ ແດງ ດາວ ມື່ອ ຄວາຍ ນາ
 - ภาษาอีสานในกลุ่มนี้ ได้แก่ ภาษาอีสานที่ใช้พูดในແຄບຈັງຫວັດເລຍ (ໄທເລຍ) ອຸດຮົດຕິຕົກ ສຽສເກເຈ ແລະໃນປະເທດລາວ (ຫລວງພະບາງ ໄຊຍະບົງ ອຸດມໃຊ້ ບ່ອ ແກ້ວ)
 - 2.2 กลุ่ม (A123-4) ภาษาอีสานในกลุ่มนี้ คำพยางค์เป็น “ໄມ່ຮູປວຣຣຸນຢຸກຕໍ່ ອັກຊະສູງ ແລະອັກຊະກລາງ ເຊັ່ນ ປູ ຂາ ້ວ ປີ ດິນ ບິນ ແດງ ດາວ ອົກເສີຍເປັນຄະລະວຽກ ກັບคำพยางค์ເປັນ “ໄມ່ຮູປວຣຣຸນຢຸກຕໍ່ ອັກຊະຕໍ່ ເຊັ່ນ ມື່ອ ຄວາຍ ນາ
 - ภาษาอีสานในกลุ่มนี้ ได้แก่ ภาษาอีสานที่ใช้พูดໃນແຄບຈັງຫວັດ ອຸບລຮາຊານີ (ເຂມຮາສູ) ສກລນຄຣ ລາວເວີ່ງ ລາວສໍາເນົາເວີ່ງຈັນທົນ

ดังนั้น ภาษาอีสานที่เป็นสำเนียงพูดของคนส่วนใหญ่ในภาคอีสาน คือ ภาษาอีสานในกลุ่มที่ 1 หรือภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ คือ เป็นภาษาอีสานที่ใช้ในพื้นที่บริเวณกว้าง และเป็นภาษาอีสานที่คนส่วนใหญ่ในภาคอีสานฟังเข้าใจ สามารถใช้เป็นภาษาກลางในการสื่อสารในภาคอีสาน

វິທີການຈັດກຸ່ມພາສາຄືນອືສານສໍາຮຽບທານນີ້

ในงานนี้ จะแบ่งกลุ่มภาษาຄືນອືສານອົກເປັນສອງກຸ່ມໃຫຍ່ເພື່ອໃຫ້ງຍາຍຕ່ອກຮັງໂນໂລດແລະກາຈໍາແນກຂໍ້ມູນ ໄດ້ແກ່ ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณຍຸກຕໍ່ ແລະ ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณຍຸກຕໍ່

ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณຍຸກຕໍ່ (Six-tone Isan)

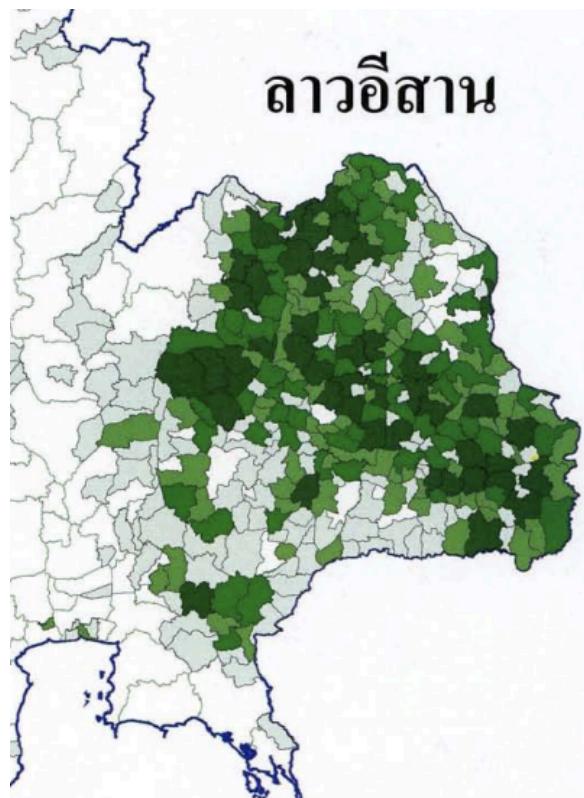
งานนี้จะມີມູນນັ່ງໄປທ່ານວ່າ ภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณຍຸກຕໍ່ ຊຶ່ງເປັນສໍາເນົາທີ່ຄົນສ່ວນໃຫຍ່ໃຫ້ໃນภาคຕະວັນອົກເສີຍເໜືອໂດຍມີລັກຊະນະດັ່ງນີ້

- ມີຄວາມເປັນສາກລ (Lingua Franca) ກລ່ວວັດທີ່ມີຄວາມເປັນພາສາທີ່
 - ຜູ້ຄົນໃນภาคອືສານຍອມຮັບວ່າເປັນພາສາທີ່ເຂົ້າໃຈງ່າຍ
 - ຜູ້ຄົນໃນภาคອືສານມີຄວາມເຂົ້າໃຈຮ່ວມກັນຈຳນວນນັ່ງ
 - ໃຫ້ອ່າງພ່ຽວໜ່າຍໃນภาคຕະວັນອົກເສີຍເໜືອໃນໜ່າຍແວດວງ
- ມີຮັບນັດສີ່ງ 6 วรรณຍຸກຕໍ່
- ໃຫ້ໃນຄົນສ່ວນໃຫຍ່ໃຫ້ໃນພື້ນທີ່ອໍາເກົດເມື່ອງຂອງຈັງຫວັດຂອນແກ່ນ ຮັນອອນນັ້ວັລ້າກູ ອຸດຮານີ ກາຟສິນຊຸ ຮ້ອຍເວັດ ຍໂສຊຣ ມາຫາສາຄາມ ອຸບລຮາຊານີ ອຳນາຈເຈົ້າ ມຸກດາຫາຣ ຂ້າງມູມີ

ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณຍຸກຕໍ່ (Non-six-tone Isan)

ภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณຍຸກຕໍ່ ພາຍໃຕ້ ภาษาຄືນຍ່ອຍທີ່ໄມ່ໃຫ້ແບບภาษาอีสานທີ່ໃຫ້ຮັບນັດ 6 วรรณຍຸກຕໍ່ ຕາມແຜນທີ່ພາສາທີ່ແສດງກາරກະຈາຍຕ້າວຂອງພາສາຍ່ອຍຕ່າງໆ ໃນສຸວິໄລ ເປັນຄີຣັດນີ ແລະຄະ

(2547) แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในบริเวณจังหวัดที่เป็นพื้นที่บริเวณขอบของภาคอีสาน อีกทั้งยังเป็นภาษาถิ่นย่ออย่างพูดกันเฉพาะบริเวณจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง

ภาษาถิ่นย่ออย่างล่าวประกอบไปด้วย ภาษาโគราชพูดในจังหวัดนครราชสีมา ภาษาผู้ไทพูดในจังหวัดหนองคายและมุกดาหาร ภาษาญือพูดในจังหวัดสกลนคร ภาษาไทยดำเนินภาษาไทย เผด็จฯ ฯ ฯ พูดในจังหวัดเลย ภาษาอีสานที่พูดในจังหวัดศรีสะเกษ และรวมถึงภาษาอีสานที่พูดโดยผู้พูดภาษาเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์และบุรีรัมย์ ภาษาถิ่นย่ออยเหล่านี้กำหนดเป็นภาษาอีสานที่ไม่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ เนื่องจากมีลักษณะทางภาษาโดยเฉพาะระบบวรรณยุกต์ที่ต่างออกไป เช่น ภาษาโគราชและภาษาญือมี 4 วรรณยุกต์ ภาษาไทยและภาษาศรีสะเกษมี 5 วรรณยุกต์

ตัวอย่างวรรณยุกต์ที่แตกต่างกันระหว่างภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์และภาษาถิ่นย่ออย เช่น ในภาษาโគราช khaw22 ‘เข่า’ และ khaw22 ‘ข้าว’ จะเป็นคำพ้องเสียง เนื่องจากมีเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นเสียงเดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากภาษาอีสานที่ใช้ระบบ 6 วรรณยุกต์ที่ใช้วรรณยุกต์แตกต่างกัน โดยจะออกเสียงเป็น khaw44 ‘เข่า’ และ khaw22 ‘ข้าว’

รายละเอียดเพิ่มเติมดูได้ในลิงก์ด้านล่าง:

- [โគราช](#)
- [ศรีสะเกษ](#)
- [ผู้ไท](#)
- [ญือ \(สกลนคร, มีนาคม 2524\)](#)

- ไทย

ตารางเปรียบเทียบวรรณยุกต์ในภาษาไทยและภาษาอีสาน

	A	B	C	DL	DS
1	1 ชู	13 ໄຟ	25 ໜ້າວ	37 ຂາດ	49 ໝັກ
	2 ຂາ	14 ຜ່າ	26 ເສືອ	38 ເຫຼືອກ	50 ສຸກ
	3 ທັວ	15 ເນ່າ	27 ທ້າ	39 ອານ	51 ຜັກ
2	4 ປີ	16 ປໍາ	28 ປໍາ	40 ປອດ	52 ກນ
	5 ຕາ	17 ໄກ	29 ກຳຕ້າ	41 ປຶກ	53 ດັບ
	6 ກິນ	18 ແກ	30 ຜົມ	42 ທອກ	54 ເຈັນ
3	7 ບິນ	19 ປ່າ	31 ບ້າ	43 ແຄດ	55 ເນື້ອ
	8 ແຕງ	20 ປ່າວ	32 ບ້ານ	44 ພານ	56 ດີບ
	9 ດາວ	21 ຕ່າ	33 ຢ້າ	45 ທອກ	57 ອກ
4	10 ມີອ	22 ພອ	34 ນ້າ	46 ມີຄ	58 ແກ
	11 ລູ	23 ແມ່	35 ນ້ອງ	47 ຖູກ	59 ມົກ
	12 ນາ	24 ໄຮ	36 ນ້າ	48 ເມືອດ	60 ສັກ

	A	B	C	DL	DS
1	1 [24]		5 [22]		
2		4 [44]		5 [22]	1 [24]
3			6 [31]		
4	3 [352]			6 [31]	4 [44]

	A	B	C	DL	DS
1	1 [24]		3 [21]	4 [41]	3 [21]
2		2 [33]			
3					
4			4 [41]	5 [44]	4 [41]
					5 [44]

ระบบวรรณยุกต์ภาษาอีสาน

ระบบวรรณยุกต์ภาษาไทยมาตราฐาน

	ตัวเขียน	เสียงวรรณยุกต์อีสาน	เทียบเคียงเสียงวรรณยุกต์ไทยกลาง
T1	ข หัว ชัด	ออกเป็นเสียงต่า-ขึ้นในภาษาอีสาน	เหมือนเสียงจัตวาในคำว่า ‘ข้า’ ในภาษาไทยกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ● [24] ● ต่า—ขึ้น ● Low-Rising 	<ul style="list-style-type: none"> ● [24] ● ต่า—ขึ้น ● Low-Rising
T2	ป นาน กิน	ออกเป็นเสียงต่า-ตกในภาษาอีสาน	เหมือนเสียงเอกในคำว่า ‘ป่า’ ในภาษาไทยกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ● [21] ● ต่า-ตก ● Low-Falling 	<ul style="list-style-type: none"> ● [21] ● ต่า-ตก ● Low-Falling
T3	ค มือ ¹ มา	ออกเป็นเสียงกลาง-ขึ้น-ตก ในภาษาอีสาน	คล้ายเสียงโทในคำว่า ‘ค่า’ ในภาษาไทยกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ● [352] ● กลาง-ขึ้น-ตก ● Mid-Rising-Falling 	<ul style="list-style-type: none"> ● [41] ● สูง-ตก ● High-Falling
T4	ข ค่า คัด	ออกเป็นเสียงสูง-ระดับในภาษาอีสาน	คล้ายเสียงสามัญในคำว่า ‘ค่า’ ในภาษาไทยกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ● [44] ● สูง-ระดับ ● High-Level 	<ul style="list-style-type: none"> ● [33] ● กลาง-ระดับ ● Mid-Level
T5	ข ห้า ขาด	ออกเป็นเสียงต่า-ระดับ ในภาษาอีสาน	คล้ายเสียงเอกในคำว่า ‘ข้า’ ในภาษาไทยกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ● [22] ● ต่า-ระดับ ● Low-Level 	<ul style="list-style-type: none"> ● [21] ● ต่า-ตก ● Low-Falling
T6	ป บ้ำ ² คาด	ออกเป็นเสียงกลาง-ตก ในภาษาอีสาน	คล้ายเสียงโทในคำว่า ‘ป่า’ ในภาษาไทยกลาง
		<ul style="list-style-type: none"> ● [31] ● กลาง-ตก ● Mid-Falling 	<ul style="list-style-type: none"> ● [41] ● สูง-ตก ● High-Falling